

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอ
โกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการ
สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ตามความคิดเห็นของ
ประชาชน ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็ง
ให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อ
ศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของ
พระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ งานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของ
พระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed - Method
Research) โดยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey
Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)
การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสนับสนุน
ข้อมูลเชิงปริมาณ คือ ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) และวิธีการสุ่มกลุ่ม
ตัวอย่าง (Sampling) กลุ่มตัวอย่างได้มาจาก ประชาชน จำนวน ๓๙๕ คน ที่ได้จากสูตรของ Taro
Yamane ซึ่งใช้ระดับความเชื่อมั่น และวิเคราะห์ข้อมูลโดย (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) หาค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์
ความแปรปรวนทางเดียว (One way Analysis of Variance) และเปรียบเทียบความแตกต่างของ
ค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Different : LSD.) และการ
วิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key
Informants) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบทซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นเพศหญิง มีจำนวน ๑๙๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๔ มีอายุระหว่าง ๑๘ – ๒๕ ปี จำนวน ๑๓๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๐ มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๗๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๓ มีอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน ๑๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๔ มีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง ๑๐,๐๐๑ – ๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๐

๕.๑.๒ การมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์

ความคิดเห็นของประชาชน ที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๗ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

๑) ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น

ประชาชน ที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๒

๒) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม ประชาชน ที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๙

๓) ด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน ประชาชน ที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๘

๔) ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ประชาชน ที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๙

๕.๑.๓ ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๑ เพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๒ อายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๓ การศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๔ อาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๕ รายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

๕.๑.๔ สรุปปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์” ครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอในการแก้ไข ซึ่งจำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

ปัญหา อุปสรรค คือ

๑) ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น พบว่า

- ประชาชนในพื้นที่ไม่สามารถเข้าถึงปัญหาที่แท้จริงว่าเกิดมาจากอะไรและปัญหามาจากไหน ผู้ทำให้เกิดปัญหาไม่ค่อยยอมรับถึงปัญหาที่ได้ก่อขึ้น
- ประชาชนในพื้นที่ขาดการสื่อสาร หรือสื่อสารไปในทางที่คลาดเคลื่อนในเรื่องของปัญหาที่เกิดขึ้นจริง

๒) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม พบว่า

- ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงและรับ รู้ข้อมูล ข่าวสารได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากไม่ค่อยมีเวลา หรือเสียสละเวลาในรับข่าวสาร หรือประชุมเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ทราบข่าวถึงการวางแผนงานเพื่ดำเนินการจัดกิจกรรมที่จะมีขึ้นในชุมชน
- มีการวางแผนแบบไม่รัดกุม คือใช้เวลาดำเนินกิจกรรมแบบใช้เวลามากเกินความจำเป็น

๓) ด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน พบว่า

- พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการลงทุนเช่น วัสดุ อุปกรณ์ เงินทุน เพื่อสนับสนุนในการทำสินค้าที่มีอยู่ภายในชุมชน หรือมีความรู้ในการผลิตสินค้า หรือพัฒนาสินค้าให้ดีขึ้น แต่ก็ไม่ค่อยที่จะให้ความร่วมมือมากเท่าที่ควร และไม่ค่อยเสียสละ

๔) ด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน พบว่า

- การติดตามและประเมินผลในเรื่องของการ ร่วมกันระหว่างแผนงานของ พระสงฆ์ กับประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหา
- ประชาชนขาดโอกาสการคิดริเริ่มและมีพลัง ในการทำงานร่วมกันกับพระสงฆ์

ข้อเสนอแนะ คือ

๑) ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น พบว่า

- ให้มีการจัดประชุมเพื่อปรับทัศนคติ และแนวคิด ที่ไม่เกิดประโยชน์ต่อการแก้ปัญหา และปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้เกิดความสามัคคีกันภายในชุมชน
- ปรับความเข้าใจกันภายในชุมชน เพื่อให้การสื่อสารของคนในชุมชนไม่เกิดการคลาดเคลื่อนหรือถ้าเกิดก็ให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด และให้คำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของชุมชนเป็นหลัก

๒) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม พบว่า

- พระสงฆ์ หรือผู้นำชุมชนมีการประชาสัมพันธ์ รับรู้ข้อมูล ข่าวสารได้อย่างทั่วถึง ในช่วงเวลาเย็น หรือเวลาที่เลิกจากการทำงานแล้ว เพื่อให้ทราบข่าวถึงการวางแผนงานเพื่อดำเนินการจัดกิจกรรม

- มีการวางแผนแบบรัดกุม คือใช้เวลาดำเนินกิจกรรมแบบใช้เวลาให้น้อยตามความจำเป็น

๓) ด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน พบว่า

- มีการปรึกษาหารือกันในเรื่องการลงทุนและเป็นผู้สนับสนุนในการหาตลาดในการขายสินค้า หรือกระจายสินค้า
- ควรมีความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชนและคณะสงฆ์ด้วยเพื่อมีประสิทธิภาพ

๔) ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน พบว่า

- ประชาชนควรได้รับโอกาสเข้าร่วมในการรับรู้การวางแผนและการประเมินผลของแผนงานหรือโครงการต่างๆ ร่วมกัน
- ควรสรรหา หรือจัดหาเจ้าหน้าที่ผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีความสามารถในเรื่องนี้ให้เป็นผู้ชี้แจงความสำคัญร่วมกับภาครัฐ เอกชน และคณะสงฆ์ จัดโครงการอบรม สัมมนาเกี่ยวกับเรื่องนี้ให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลที่สำคัญต่างๆ แล้วนำไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับพื้นที่ของตนได้อย่างเป็นทีน่าพอใจ

๕.๑.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ครั้งนี้ทำให้ทราบถึงข้อเสนอแนะ ซึ่งจำแนกเป็นรายด้านได้ดังนี้

๑. ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น การมีส่วนร่วมที่แท้จริง จึงควรให้องค์กรชุมชนมีส่วนร่วม ตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนกำหนดเป้าหมาย การตัดสินใจ การปฏิบัติ การตรวจสอบ ติดตามประเมินผล การสรุปบทเรียน แก้ไขปรับปรุง และรวมทั้งการขยายผล และเผยแพร่ผลสู่สาธารณะ

๒. ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมการวางแผนดำเนินกิจกรรม การศึกษาได้แก่ตามต้องเริ่มจากความ ยาก ง่าย เร็ว ช้า จากระดับของผู้ที่จะรับการศึกษา ไม่ใช่จากระดับความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ แผนการดำเนินงานเป็นแผนที่จัดทำกันในระดับหน่วยปฏิบัติ นั้น ในที่นี้ หมายถึง แผนที่หน่วยปฏิบัติจะต้องจัดทำขึ้นเพื่อให้กำกับการดำเนินงานของหน่วยงาน ซึ่งเป็นหน่วยย่อยที่อยู่ล่างสุดของการปฏิบัติงานที่มีพื้นที่ดูแลรับผิดชอบ

๓. ด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน พัฒนาบางประเภทถ้าหากให้ประชาชนร่วมลงทุนในกิจกรรม จะทำให้เขามีความรู้สึกรับเป็นเจ้าของ เกิดการบำรุงรักษา รักและหวงแหน ในทางตรงข้าม ถ้าเขาไม่มีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ ถ้าการลงทุนและการปฏิบัติงานทั้งหมดมาจากภายนอก ถ้าเกิดอะไรเสียหาย เขาก็ไม่เดือดร้อนมากนัก เพราะเมื่อไม่ใช่ของเขา เขาก็จะไม่บำรุงรักษา ไม่รักไม่หวงแหนนอกจากนั้นการเข้าร่วมปฏิบัติงานด้วยตนเอง

๔. ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน การประเมินที่เป็นรูปธรรมกันก่อนโดยการดูว่าคนในชุมชน ที่พระสงฆ์ได้เข้าไปมีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นการหาปัญหา การวางแผน หรือการระดมทุนนั้นดูได้จากการที่ ประชาชนในชุมชนมีงานทำคือจากเมื่อก่อนเขาไม่มีงานทำ แต่ ณ ขณะนี้เขาได้มีงานทำโดยการทำงานในกลุ่มหมู่บ้านบ้าง หรือทางวัดช่วยหางานให้ทำบ้างเป็นต้นที่ได้จากการติดตามและประเมินผล ทำให้ทราบความคิดเห็น ทราบผลการ ดำเนินงาน ความต้องการของประชาชนหรือตัวแทนชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูล การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ มีประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ ความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์โดยภาพรวม

จากผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่าประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ทินกร หอมกุล** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต ๒ พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีส่วนร่วมด้านการวางแผน ด้านการจัดสรรทรัพยากร ด้านการประสานงาน ด้านการประเมินผล และด้านการดำเนินการตามแผน จากมากไปหาน้อยตามลำดับ แนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามข้อเสนอแนะของชุมชน ได้แก่ การสร้างความโปร่งใสในการดำเนินการทางการเงิน การสร้างความเข้าใจในการมีส่วนร่วมของชุมชน และการให้ข้อมูลกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ^๑

๕.๒.๒ ความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์โดยภาพรวมจำแนกเป็นรายด้าน

๑) ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น

ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมในด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๗๒) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น อยู่ในระดับมากที่สุด และในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ฉวีวรรณ**

^๑ ทินกร หอมกุล, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษา สุพรรณบุรี เขต ๒”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (แขนงวิชาบริหารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ๒๕๕๖), หน้า ๔๕ - ๔๘.

สุวรรณภาและคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนและพระสงฆ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของพระนิสิตในจังหวัดแพร่” ผลการวิจัยพบว่า ๑. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมการเรียนรู้ของพระนิสิตในจังหวัดแพร่ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางมีความภาคภูมิใจที่นิสิตที่อยู่ในความปกครองได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้ในระดับมาก ๒. การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของพระนิสิตในจังหวัดแพร่ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ความสุขใจที่นิสิตที่อยู่ในความปกครองได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้และติดตามประเมินผลการเรียนรู้ของนิสิตที่อยู่ในวัดของท่าน อยู่ในระดับมาก ๓. การรับรู้การมีส่วนร่วมของประชาชนและพระสงฆ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของพระนิสิตในจังหวัดแพร่ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ระดับการรับรู้การมีส่วนร่วมของประชาชนและพระสงฆ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของพระนิสิตอยู่ในระดับมาก^๒

๒) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๖๙) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาในระดับมาก และในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ปราณี เกื้อทอง** ได้ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในงานพัฒนาชุมชน : ศึกษากรณีวัดในอำเภอบางกรี่ จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการให้คำแนะนำและจัดอบรมเพื่อสนับสนุนงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าพระสงฆ์มีบทบาทในด้านนี้อยู่ในระดับปานกลางส่วนบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการเป็นผู้นำในการปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมพระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าพระสงฆ์มีบทบาทในด้านนี้อยู่ระดับปานกลาง ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการให้คำแนะนำและจัดอบรมเพื่อสนับสนุนงานด้านการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าพระสงฆ์มีบทบาทในด้านนี้อยู่ในระดับมาก ส่วนบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการเป็นผู้นำในการปฏิบัติงานด้านการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าพระสงฆ์มีบทบาทในด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง^๓

๓) ด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของประชาชน ที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกกพระ

^๒ ฉวีวรรณ สุวรรณภา และคณะ, “การมีส่วนร่วมของประชาชนและพระสงฆ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของพระนิสิตในจังหวัดแพร่”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^๓ ปราณี เกื้อทอง, บทบาทพระสงฆ์ในงานพัฒนาชุมชน ศึกษากรณีวัดในอำเภอบางกรี่ จังหวัดนนทบุรี , **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๖).

จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.68$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่ ๘. พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้มีการรักษาระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.45$) ๙. พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้มีการอนุรักษ์โบราณสถาน-โบราณวัตถุที่มีอยู่ในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.67$) ข้อที่เหลืออยู่ในระดับมาก และปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระครูปลัดเพลิน วชิโร** ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนศึกษาเฉพาะกรณีหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในจังหวัดสมุทรปราการ” จากผลการวิจัย พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์ อายุระหว่าง ๒๐-๓๐ ปี ไม่มีพรรษา(สามเณร)มีวุฒิการศึกษาทางธรรมระดับนักธรรมชั้นตรี ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม และมีวุฒิการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรีการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนของหน่วยอบรมประจำตำบล ในจังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย ด้านศีลธรรมและวัฒนธรรม ด้านสุขภาพอนามัยด้านสัมมาชีพ ด้านสันติสุข ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านกตัญญูกตเวทิตาธรรม และด้านสามัคคี^๔

๔) ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.59$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่ ๑ - ๕ อยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่ ๖ - ๑๐ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**นิภาพรณ พัทธน์** ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน กับการพัฒนาวัฒนธรรมการเมือง.กรณีศึกษา:แขวงเมืองราย จังหวัดเชียงใหม่ ” พบว่า แนวทางการแก้ไขการมีส่วนร่วมทางการเมือง ควรสร้างความรู้ ความเข้าใจในการดำรงชีวิตในชุมชน ให้อำเภอชุมชนให้มาก ควรจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมมากขึ้น หน่วยงานของรัฐต้องเร่งดำเนินการในการเข้าไปช่วยเหลือชุมชนมากขึ้นกว่าเดิม ทั้งการให้คำแนะนำ ปรึกษาทุก ๆ ด้าน ให้ชุมชนเข้าใจจากการศึกษา พบว่าความเข้มแข็ง ของชุมชนเกิดขึ้นจากการที่ชุมชนมีการเข้าใจรักสามัคคีกัน โดยรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมจากสมาชิกในชุมชน ซึ่งสมาชิกในชุมชนจะมีการเรียนรู้ภายใต้กฎ จารีต ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อที่ก่อตัวตามพื้นฐานธรรมชาติ เมื่อเกิดปัญหาก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ปัญหาเกิดเป็นองค์กรขึ้นในชุมชน สิ่งที่ส่งผลให้องค์กรในชุมชนเข้มแข็งคือ การมีส่วนร่วมในชุมชน อีกทั้งการมีผู้นำที่ดี การมีความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติจารีตประเพณี ทนทาง

^๔ พระครูปลัดเพลิน วชิโร , “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลในจังหวัดสมุทรปราการ ”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต** ,(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

สังคม ทนทางวัฒนธรรม ทนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทนทางเครือข่ายในชุมชนและแนวนโยบายของรัฐบาล ภาคเอกชนซึ่งทุกองค์ประกอบจะส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน^๕

๕.๒.๓ อภิปรายผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อ การมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

สมมติฐานที่ ๑ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ทุกด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระธีระพงศ์ สุธเมธ (แช่เล่า)** ^๖ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอเวียงป่าเป้าจังหวัดเชียงราย” ผลการศึกษวิจัยพบว่าบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอเวียงป่าเป้ามองมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลโดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่าบุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการอยู่ในระดับมากทุกด้านการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอเวียงป่าเป้าจังหวัดเชียงรายพบว่าบุคลากรที่มีเพศ,อายุ,ระดับการศึกษา,ตำแหน่งหน้าที่และเขตพื้นที่โดยรวมไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ ๒ ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ทุกด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาประสิทธิ์ สระทอง** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ในอำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ในอำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ เมื่อจำแนกตามพรรษาและระยะเวลาในการปฏิบัติงานทั้งในและนอกชุมชนต่างกัน

^๕ นิภาพรณ พิชพันธ์ , “แนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนกับการพัฒนาวัฒนธรรมการเมือง กรณีศึกษา : แขวงเม็งราย,จังหวัดเชียงใหม่ ”, **การค้นคว้าแบบอิสระปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต** , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๙).

^๖ พระธีระพงศ์สุเมธ (แช่เล่า), “การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลอำเภอเวียงป่าเป้าจังหวัดเชียงราย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

มีบทบาทการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตประชาชนของพระสงฆ์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วน ระดับการศึกษาแผนกธรรม ระดับการศึกษาแผนกบาลี และระดับการศึกษาแผนกสามัญต่างกัน มีบทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ไม่แตกต่างกัน^๗

สมมติฐานที่ ๓ ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ทุกด้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สมพร ปากกะพอก** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต ๑” จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียน พระสังฆาธิการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยด้านการประพฤติ ปฏิบัติตนของพระสังฆาธิการมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าด้านการอบรมสั่งสอนพระพุทธศาสนา^๘

สมมติฐานที่ ๔ ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกันในด้านด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วน ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม ด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและ ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นิภาพรณ พิพัฒน์** ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน กับการพัฒนาวัฒนธรรมการเมือง. กรณีศึกษา:แขวงเมืองราย จังหวัดเชียงใหม่” พบว่า แนวทางการแก้ไขการมีส่วนร่วมทางการเมือง ควรสร้างความรู้ ความเข้าใจในการดำรงชีวิตในชุมชน ให้กับชุมชนให้มาก ควรจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมมากขึ้น หน่วยงานของรัฐต้องเร่งดำเนินการในการเข้าไปช่วยเหลือชุมชนมากขึ้นกว่าเดิม ทั้งการให้

^๗ พระมหาประสิทธิ์ สระทอง, “บทบาทการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนของพระสงฆ์ในอำเภอปรังค์กู จังหวัดศรีสะเกษ”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** (จิตวิทยาชุมชน), (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๘).

^๘ สมพร ปากกะพอก, “บทบาทของพระสังฆาธิการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในโรงเรียนเขตอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต ๑”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๙).

คำแนะนำ ปรัชญาทุก ๆ ด้าน ให้ชุมชนเข้าใจจากการศึกษา พบว่าความเข้มแข็ง ของชุมชนเกิดขึ้นจากการที่ชุมชนมีการเข้าใจรักสามัคคีกันโดยรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมจากสมาชิกในชุมชน ซึ่งสมาชิกในชุมชนจะมีการเรียนรู้ภายใต้กฎ จารีต ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อที่ก่อตัวตามพื้นฐานธรรมชาติ เมื่อเกิดปัญหาก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ปัญหาเกิดเป็นองค์กรขึ้นในชุมชน สิ่งซึ่งส่งผลให้องค์กรในชุมชนเข้มแข็งคือ การมีส่วนร่วมในชุมชน อีกทั้งการมีผู้นำที่ดี การมีความสัมพันธ์ในระบบเครือข่ายจารีตประเพณี ทูตทางสังคม ทูตทางวัฒนธรรม ทูตทางทรัพยากรธรรมชาติ ทูตทางเครือข่ายในชุมชนและแนวนโยบายของรัฐบาล ภาคเอกชนซึ่งทุกองค์ประกอบจะส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน^๙

สมมติฐานที่ ๕ พบว่าประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการ ส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ แตกต่างกันในด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วน ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม ด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและ ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **บรรยวีสต์ ผางคำ และนฤมล ดวงแสง** ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันครอบครัวและชุมชนตามนโยบายการป้องกันปัญหาสารเสพติดของจังหวัดอุบลราชธานี ” ผลการวิจัยพบว่า เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันปัญหาสารเสพติดของจังหวัดอุบลราชธานีมีการนำหลักพุทธธรรม ไปประยุกต์ใช้ โดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ ๙๑ ผู้นำชุมชนระดับอำเภอมีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันครอบครัวและ ชุมชนตามนโยบายการป้องกันปัญหาสารเสพติดของจังหวัดอุบลราชธานี โดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ ๘๙.๘ ผู้นำชุมชนระดับตำบลมีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันครอบครัวและ ชุมชน โดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ ๘๗.๗๙ ผู้นำครอบครัวระดับอำเภอ มีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันครอบครัวและชุมชนตามนโยบายการป้องกันปัญหาสารเสพติดเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ ๘๖.๘๕

^๙ นิภาพรณ พิพัฒน์ , “แนวทางการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนกับการพัฒนาวัฒนธรรมการเมืองกรณศึกษา : แขวงเม็งราย,จังหวัดเชียงใหม่ ”, **การค้นคว้าแบบอิสระปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต** , (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๙).

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ การมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

- ๑) ควรจัดให้มีการอบรมคุณธรรมจริยธรรมและส่งเสริมค่านิยมและทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ประชาชนในชุมชนนั้นๆ เกิดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเสียสละ และช่วยเหลือซึ่งกันและกันและอยู่ด้วยกันอย่างมีปัญหาน้อยที่สุด
- ๒) ควรมีการส่งเสริมให้ผู้บริหารและ ประชาชน ในชุมชนนั้นๆ ได้มีการประชุมกัน และควรแก้ปัญหาาระบบการวางแผนที่ไม่มีประสิทธิภาพ
- ๓) ควรมีการจัดโครงการให้ประชาชนในชุมชนได้ไปปฏิบัติงาน โดยการทำสินค้าออกมาจำหน่าย และจัดตลาดเพื่อลองรับสินค้า และกระจายออกสู่ท้องตลาด
- ๔) ควรมีการศึกษาหรือลงไปประเมินแบบจริงจังไม่ว่าจะด้วยการสังเกตหรือการสอบถาม

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- ๑) ควรมีการสร้าง ความเข้าใจอันดีในองค์กรและบุคลากรควรร่วมมือกันในการปฏิบัติงานจะมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน
- ๒) ควรมีการวางแผนและดำเนินกิจกรรมโดยการใช้เวลาในการดำเนินกิจกรรมที่เป็นไปตามแผนงานนั้นๆ ให้น้อยที่สุด
- ๓) ควรมีโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ประชาชนได้มีการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันเพื่อให้ประชาชนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน
- ๔) ประชาชนควรมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน เพื่อที่จะสามารถบอกได้ว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ การมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ” ผู้วิจัยขอเสนอให้ผู้สนใจ ได้นำไปศึกษาวิจัยครั้งต่อไปในประเด็นดังต่อไปนี้

- ๑) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนเป็นต้น
- ๒) ควรมีการวิจัยทักษะการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนของพระสงฆ์

๓) ควรมีการสร้างเครื่องวิจัยเพื่อเติมนอกจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก เช่น การสังเกตพฤติกรรม และการสนทนากลุ่มเพื่อให้ได้ข้อมูลตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

๔) ควรมีประสิทธิภาพของพระสงฆ์ที่ใช้หลักธรรมมาช่วยในการพัฒนาประชาชนในชุมชน

๕) ศึกษาถึงประชาชนในชุมชนกับหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่นำมาใช้พัฒนาในการดำเนินชีวิตในชุมชนและสังคมในแต่ละด้าน